

PROVOCĂRI PENTRU SUSTENABILITATEA CREȘTERII ECONOMICE DIN PERSPECTIVA COMPETITIVITĂȚII GLOBALE

CHALLENGES TO THE SUSTAINABILITY OF GROWTH FROM THE GLOBAL COMPETITIVENESS PERSPECTIVE

Manuela Unguru*

Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București, România

Rezumat

Indicele competitivității globale GCI, elaborat de Forumul Economic Mondial, reprezintă la ora actuală cel mai cunoscut și apreciat instrument pentru măsurarea competitivității țărilor lumii. Prezentul articol valorifică complexitatea și bogăția informațiilor înglobate în acest indicator compozit, pentru a analiza principalele provocări pentru sustenabilitatea creșterii economice din perspectiva indicatorilor competitivității globale.

După o succintă trecere în revistă a tabloului actual și a evoluției din ultimul deceniu a competitivității țărilor membre ale Uniunii Europene (UE), analiza se concentrează asupra investigării diverșilor factori determinanți ai competitivității care, pe de o parte, explică menținerea României pe o poziție inferioară în clasamentul competitivității globale, iar, pe de altă parte, constituie piedici majore în calea creșterii economice sustenabile.

Cuvinte-cheie: competitivitate, creștere și dezvoltare economică, studii comparative, Uniunea Europeană (UE), România

Clasificare JEL: O11, O57, B41

Abstract

The Global Competitiveness Index GCI developed by the World Economic Forum is currently a well-known and most appreciated tool for assessing global competitiveness. This article takes advantage of the complexity and richness of information embedded in this composite indicator to analyze the main challenges arising for the sustainability of growth from the perspective of global competitiveness indicators.

After a brief review of the European Union (EU) member states' current state in terms of competitiveness, the investigation is focused on the performance and dynamics of the various competitiveness determinants, that explain, on the one hand, the poor ranking of Romania in the world competitiveness scoreboard and represent, on the other hand, major barriers to sustainable development.

Key words: competitiveness, growth and development, comparative studies, European Union (EU), Romania

JEL Classification: O11, O57, B41

---

* Autor de contact: dr. Manuela Unguru, e-mail: munguru@iem.ro.

1. Introducere

Conceptul de competitivitate este unul complex, cu numeroase definiții, ce variază mai ales în funcție de nivelul la care se raportează – microeconomic, sectorial (mezzoeconomic) sau național. Dacă la nivel microeconomic competitivitatea reflectă abilitatea de a vinde produse, la nivelul macroeconomic ea reprezintă o expresie a productivității la nivel național și creează precondiții pentru bunăstare.

Tabloul competitivității globale, realizat anual de Forumul Economic Mondial (World Economic Forum – WEF) începând din anul 1979, reprezintă cea mai vizibilă ierarhie multicriterială a competitivității statelor lumii. În abordarea WEF, competitivitatea unei țări este produsul complex al unui set de „instituții, politici și factori” și este măsurată prin indicele compozit al competitivității globale (*Global Competitiveness Index - GCI*), care înglobază o mare varietate de indicatori considerați relevanți pentru competitivitate¹, grupați în 12 piloni (Tabelul 1).

Tabelul 1: Sub-indicii și pilonii* indicelui competitivității globale (GCI)

A. Cerințe de bază	B. Promotori ai eficienței	C. Inovare și complexitate
Instituții (1) Infrastructură (2) Climat macroeconomic (3) Sănătate și educație primară (4)	Învățământ superior și formare (5) Eficiență a piețelor de bunuri (6) Eficiență a pieței muncii (7) Dezvoltare a pieței financiare (8) Adaptarea tehnologică (9) Dimensiune a pieței (10)	Complexitate a afacerilor (11) Inovare (12)

Notă: * Între paranteze numărul pilonului.

Sursa: World Economic Forum (2017).

Deși toți pilonii enumerați mai sus contează într-o anumită măsură pentru toate economiile, indiferent de stadiul de dezvoltare, este clar că aceștia afectează diferitele economii în moduri diferite. Astfel, indicatorii și pilonii au ponderi diferite, corelate cu nivelul de dezvoltare (Tabelul 1 din ANEXĂ).

Indicele GCI reprezintă la ora actuală unul dintre cele mai utilizate instrumente pentru fundamentarea și monitorizarea politicilor publice, deoarece permite atât *comparabilitatea în timp*, cât și *între țări*. Astfel, el poate fi utilizat pentru monitorizarea și evaluarea politicilor la nivel național, precum și pentru fundamentarea de noi măsuri de politică pe baza exemplelor de bună practică din alte țări.

Prezentul articol valorifică complexitatea și bogăția informațiilor înglobate în acest indicator compozit, pentru a analiza principalele provocări pentru sustenabilitatea creșterii economice din perspectiva indicatorilor competitivității globale.

După o sumară prezentare a îngrijorărilor actuale privind sustenabilitatea creșterii economice, care demonstrează necesitatea adaptării metodologiei indicelui de estimare a competitivității globale și chiar construirea unui nou indice agregat (mai relevant), vom prezenta succint situația actuală și evoluția competitivității în țările membre ale Uniunii Europene în ultimul

¹ Numărul indicatorilor incluși în calcularea GCI variază de la un an la altul, fiind utilizați între 114 și 119 indicatori primari.

deceniu, pentru ca apoi să ne concentrăm asupra României, analizând dinamica diverșilor factori determinanți ai competitivității țării noastre, care explică menținerea ei pe o poziție inferioară în clasamentul competitivității globale. Secțiunea finală conchide analiza, subliniind provocările la adresa sustenabilității creșterii economice a României din perspectiva indicatorilor competitivității globale.

2. Îngrijorări privind sustenabilitatea creșterii economice la nivel global

Ultimul raport al WEF trage un semnal de alarmă asupra faptului că, deși conform statisticilor macroeconomice ne aflăm într-o perioadă de creștere economică, sustenabilitatea acesteia nu se poate realiza dacă nu ne vom concentra să găsim soluții pentru provocările actuale, precum: accentuarea inegalităților și a efectelor lor, creșterea protecționismului și opoziția la globalizare, schimbările tehnologice aduse de cea de-a Patra Revoluție Industrială (World Economic Forum, 2017).

Mai concret, ediția din 2017 a Raportului competitivității globale realizat de WEF identifică trei tendințe principale, de care politicile viitoare ar trebui să țină cont, și anume:

1. Vulnerabilitatea financiară. Experții atrag atenția că, pe lângă faptul că indicatorii vulnerabilității financiare a sectorului bancar nu au revenit pe deplin la nivelurile anterioare crizei, au apărut noi factori de risc legați de creșterea datoriei private în economiile emergente și de expansiunea segmentelor nereglementate ale piețelor de capital, ceea ce contribuie la îngustarea marjei de intervenție a guvernelor în eventualitatea unei crize, comparativ cu situația de acum 10 ani.

2. Inovarea. În pofida eforturilor de convergență a capacității de inovare între economiile emergente și cele avansate, se mențin diferențe importante în ceea ce privește abilitatea de a disemina beneficiile acestor inovații, atât în interiorul țărilor, cât și între acestea.

3. Flexibilitatea pieței muncii. Piețele muncii au devenit mai flexibile în economiile mai deschise și globalizate, însă rigiditatea acestora caracterizează încă numeroase țări ale lumii. În lipsa unor măsuri de protecție socială adecvate, prosperitatea partajată este puțin probabilă în cadrul celei de-a Patra Revoluții Industriale.

În contextul acestor provocări, dar și al celei de-a Patra Revoluții Industriale, WEF reiterează importanța actualizării metodologiei indicelui compozit al competitivității globale și propune chiar un nou indice compozit, denumit **GCI 4.0**. Noul indice, prin modificările la nivelul indicatorilor și pilonilor, are avantajul unei structuri și metodologii de agregare mai simple și mai transparente – mai puțini indicatori, o pondere mai mare a celor cantitativi (din surse „tradiționale”), normalizarea valorilor, renunțarea la medii ponderate complicate în favoarea celor aritmetice (Tabelul 2).

Elementele de noutate aduse de indicele compozit **GCI 4.0** au potențialul de a sprijini analiza evoluțiilor din domeniile-cheie identificate ca fiind principalele provocări actuale – vulnerabilitatea financiară, inovarea, flexibilitatea pieței muncii; totodată, ele pot contribui la fundamentarea recomandărilor de politici de creștere economică sustenabilă.

Tabelul 2: Elementele de noutate aduse de GCI 4.0 pentru indicatorii primari și modul de agregare a acestora

	GCI (clasic)	GCI 4.0 (nou)
INDICATORI PRIMARI		
Număr	114*	106
Surse	1. Ancheta EOS** pentru 80 de indicatori , cu o pondere în GCI de 69% și, respectiv, 57% (în funcție de nivelul de dezvoltare) 2. Instituții statistice specializate consacrate pentru 34 indicatori	1. Ancheta EOS pentru 45 indicatori , care au pondere fixă în GCI de 30% 2. Surse statistice consacrate pentru 71 indicatori
Valori	Scoruri în intervalul 1-7, sau valori absolute (pentru cele cu unități de măsură)	Valori normalizate*** Scoruri în intervalul 0-100
MODUL DE AGREGARE		
PILONI	Medie ponderată pe 2 ani (ponderi calculate separat pe ani, prin formule) Scoruri în intervalul 1-7	Medie aritmetică , apoi rezultatul normalizat Scoruri în intervalul 0-100
GCI	Medie ponderată (ponderi diferite pentru piloni, cu diferențe suplimentare în funcție de stadiul de dezvoltare a țării)	Medie aritmetică

Note: * Număr variabil de la un an la altul, variind între 114 și 119 indicatori; ** EOS = Executive Opinion Survey, anchetă realizată de WEF; *** Normalizarea valorilor indicatorilor se realizează prin metoda *min-max*, astfel încât intervalul de valori ale fiecărui indicator este transpus, prin rescalare, în intervalul 0-100. Această metodă permite comparabilitatea directă între valorile diversilor indicatori, inclusiv la diferite niveluri de agregare.

Sursa: Informații sintetizate de autoare privind metodologia indicelui competitivității globale în baza World Economic Forum (2017).

Noul indice compozit pentru măsurarea competitivității globale are însă un mare inconvenient: fiind calculat doar pentru anul curent, nu permite, deocamdată, analiza evoluțiilor în timp. Totuși, dat fiind gradul ridicat de relevanță pentru contextul socio-economic și tehnologic actual, este posibil ca, pentru monitorizarea politicilor viitoare, să fie apreciat cel puțin la fel de mult ca până acum.

3. Competitivitatea țărilor membre ale Uniunii Europene

Pentru prezentarea tabloului actual al competitivității globale și al dinamicii diversilor determinanți ai competitivității, am utilizat baza de date pusă la dispoziție de WEF, ce cuprinde seria de timp pentru perioada 2007-2017 pentru setul complet de indicatori și sub-indici cuprinși în indicele compozit GCI.²

În ceea ce privește *ierarhia în funcție de nivelul de competitivitate*, la ora actuală, cele mai performante cinci țări din cadrul UE se regăsesc și în top 10 la nivel mondial (Tabelul 3).

² Baza de date GCI este disponibilă la: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/downloads/>

Tabelul 3: Top 10 competitivitate – la nivel mondial și european, în anul 2017

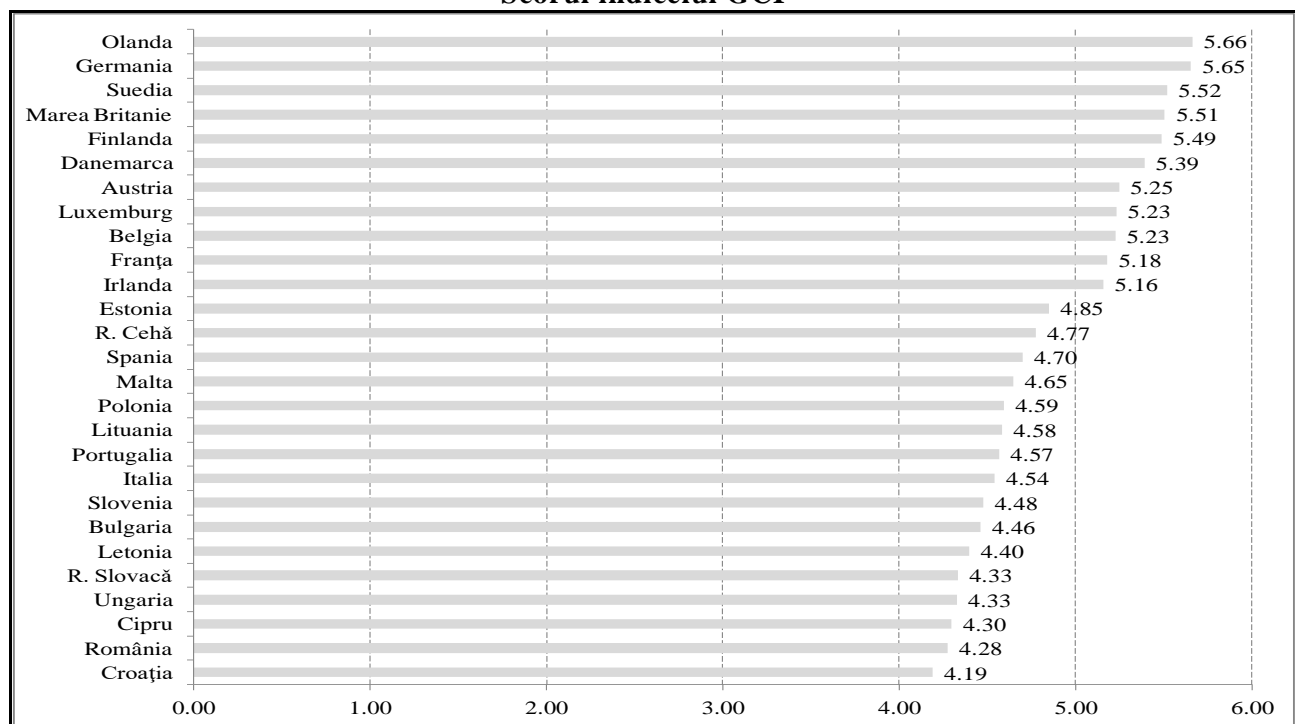
Poziția	Top10 mondial	TOP 10 european
1	Elveția	Olanda (4)
2	SUA	Germania (5)
3	Singapore	Suedia (7)
4	Olanda	Marea Britanie (8)
5	Germania	Finlanda (10)
6	Hong Kong	Danemarca (12)
7	Suedia	Austria (18)
8	Marea Britanie	Luxemburg (19)
9	Japonia	Belgia (20)
10	Finlanda	Franța (22)

Notă: * Între paranteze poziția la nivel mondial.

Sursa: Realizat pe baza datelor oferite de World Economic Forum (2017).

Așa cum se evidențiază prin Graficul 1, în ierarhia competitivității țărilor membre ale Uniunii Europene, zonele situate în sud și în est se situează, în general, în partea inferioară a clasamentului, pe ultimele poziții aflându-se Grecia, Cipru, Croația și România.

Dintre țările Europei de Est, se disting Estonia și Republica Cehă, cu niveluri ale competitivității superioare celor ale unor țări vechi membre ale UE, precum Italia, Spania și Portugalia. Interesant este faptul că, și în urmă cu 10 ani, Estonia avea o poziție relativ bună în ierarhia competitivității la nivelul UE, surclasând toate țările din sudul și estul Europei, cu excepția Portugaliei.

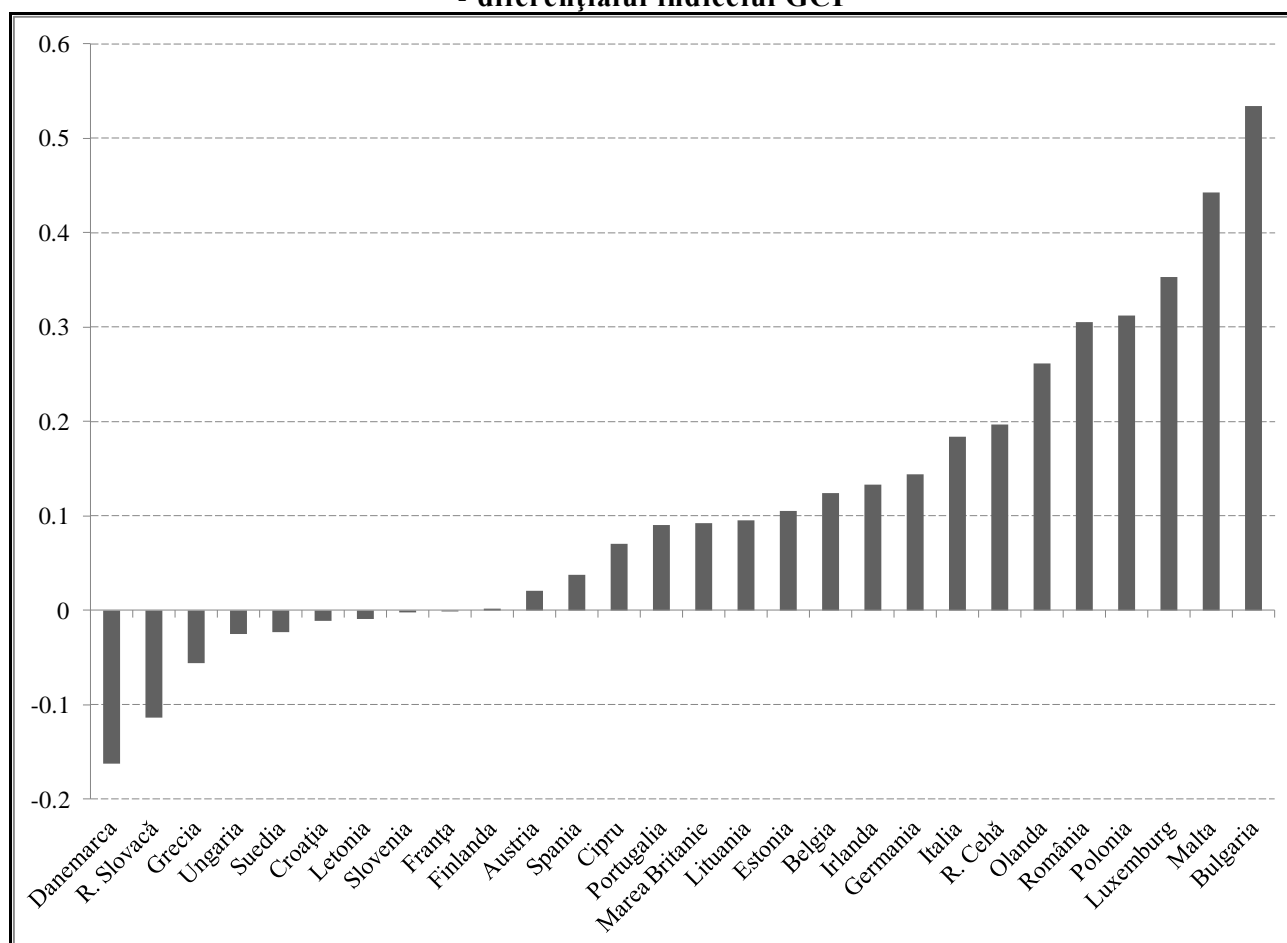
Graficul 1: Ierarhia în cadrul UE în funcție de competitivitatea globală în anul 2017. Scorul indicelui GCI*

Notă : * Competitivitatea este măsurată prin indicele GCI, având valori cuprinse între 1 și 7.

Sursa: Reprezentare a autoarei în baza datelor preluate din World Economic Forum (2017).

În ceea ce privește **modificările indicelui competitivității globale al țărilor membre ale UE pe parcursul ultimului deceniu** (Graficul 2), cea mai spectaculoasă creștere a competitivității poate fi observată în Bulgaria (0,534 p.p.), iar cele mai mari pierderi în Danemarca (-0,163 p.p.) și Republica Slovacă (-0,113 p.p.). Trebuie remarcat faptul că țările scandinave, care se numără și printre cele mai competitive la nivel mondial, au înregistrat o ușoară scădere a indicelui GCI. Nivelul de competitivitate a României a crescut într-un ritm rezonabil, însă nu și suficient pentru a reduce decalajele de competitivitate ale țării noastre față de celelalte țări membre ale UE.

**Graficul 2: Modificarea competitivității* în UE în ultimii 10 ani
- diferențialul indicelui GCI**

Notă: * Variația valorii pilonilor GCI în perioada 2007-2017 (valorile pozitive denotă creșterea competitivității).

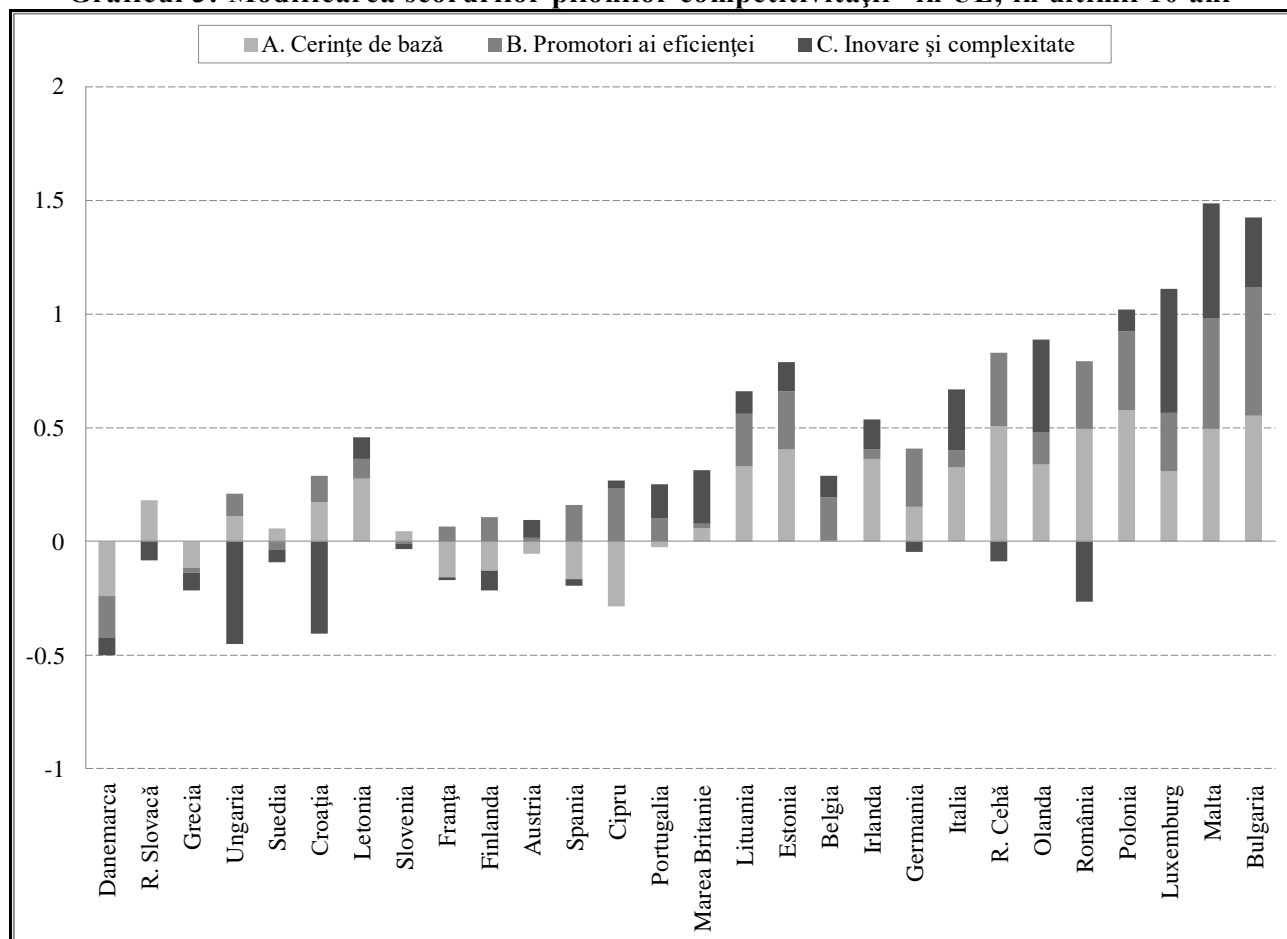
Sursa: Calcule ale autoarei pe baza datelor din World Economic Forum (2017).

Analizând evoluția performanțelor țărilor UE din ultimul deceniu la nivelul grupelor de sub-indici GCI aferenți stadiilor de dezvoltare – respectiv, *Cerințe de bază*, *Promotori ai eficienței* și *Inovare și complexitate* (vezi detalii în ANEXĂ) –, constatăm următoarele:

- **Cerințele de bază** s-au îmbunătățit în majoritatea țărilor membre ale UE, cele mai consistente progrese fiind vizibile, așa cum era și firesc, în țările care au devenit membre ale UE mai recent. Pe de altă parte, trebuie semnalate evoluțiile negative pentru Danemarca, Finlanda, Cipru, Franța, Spania și Grecia.

- **Promotorii eficienței** au propulsat practic competitivitatea globală pentru toate țările membre ale UE, cu excepția celor două care au regresat la toți cei trei sub-indici: Danemarca și Grecia. În general, modificările au fost mai pronunțate pentru țările mai puțin avansate, ceea ce sugerează faptul că modelul lor de dezvoltare se bazează încă într-o măsură considerabilă pe factorii de eficiență.
- Din punct de vedere al **Inovării și complexității**, cele mai însemnate progrese au fost înregistrate în Olanda, Luxemburg, Malta, Italia, Marea Britanie și Bulgaria.³ Pe de altă parte, Graficul 3 relevă regrese considerabile ale factorilor de inovare (specifici stadiului 3 de dezvoltare, care este și cel mai avansat) pentru Croația și Ungaria și, la o scară mai mică, pentru România. La acest capitol, ușoare reduceri ale performanțelor au înregistrat și țările dezvoltate – respectiv, cele trei țări scandinave și Germania –, dar și Grecia, Spania, Republica Slovacă, Republica Cehă și Slovenia.

Graficul 3: Modificarea scorurilor pilonilor competitivității* în UE, în ultimii 10 ani

Notă: * Variația valorii pilonilor GCI în perioada 2007-2017 (valorile pozitive denotă creșterea competitivității).
Sursa: Calcule ale autoarei, bazate pe datele furnizate de World Economic Forum (2017).

Din cele de mai sus, putem conchide că tabloul competitivității, dar și al dinamicii factorilor săi determinanți rămâne neomogen în rândul țărilor membre ale UE și oarecum necorelat cu

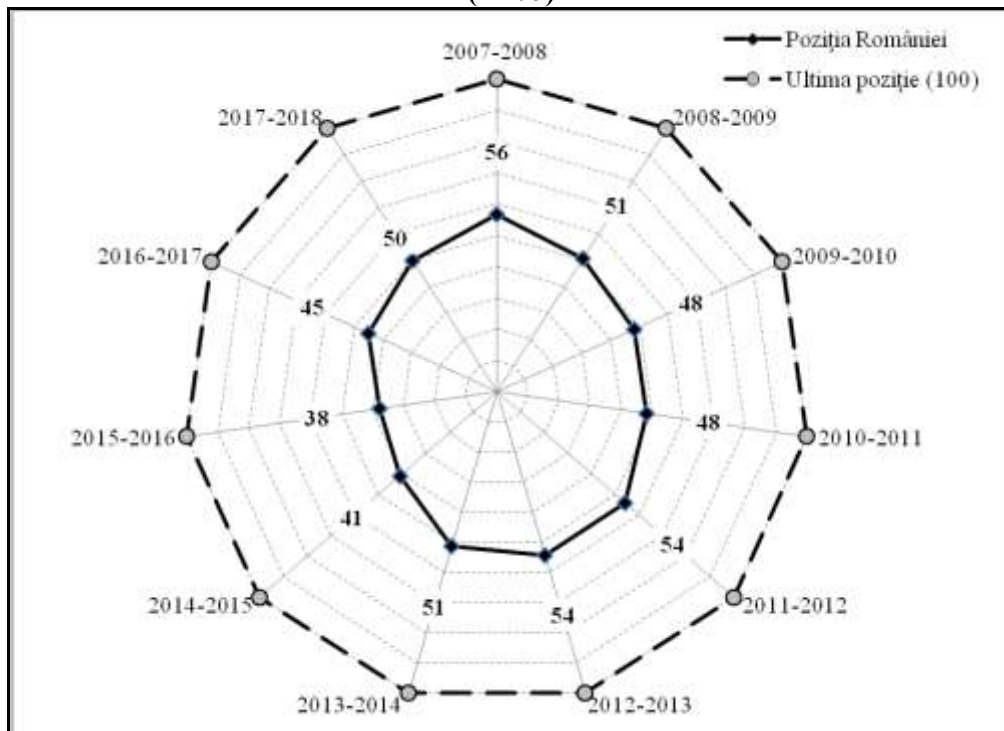
³ Topul mondial la acest capitol arată însă diferit, întrucât valorile de start nu au fost similare.

așteptările teoretice. Aceste constatări pot constitui argumente în favoarea asumării mai responsabile a modelului de dezvoltare la nivelul fiecărui stat membru, dar și a unei mai bune coordonări și colaborări între țările membre ale UE.

3. România în ierarhia competitivității țărilor lumii. Provocările pentru sustenabilitatea creșterii economice

În clasamentul competitivității țărilor lumii realizat de WEF în anul 2017, **România ocupă locul 68**, în coborâre cu șase poziții față de anul 2016, când pierduse deja nouă locuri în topul mondial. La nivelul Uniunii Europene, România devansează doar Croația (locul 74) și Grecia (87), fiind în urma celorlalte zece țări din Europa Centrală și de Est, la mare distanță de Estonia (29), Republica Cehă (31), Polonia (39), Lituania (41), Slovenia (48) și Bulgaria (49).

Graficul 4: Distanța* României față de vârful clasamentului mondial al competitivității (în %)

Notă: * Distanța față de vârful clasamentului reprezintă poziția României pe o scară 0-100, unde 100 este ultima poziție și este calculată ca pondere rămasă din drumul până la atingerea vârfului clasamentului.

Sursa: Calcule ale autoarei bazate pe datele furnizate de World Economic Forum (2017).

Pentru a putea analiza *dinamica competitivității relative a României în clasamentul mondial* de-a lungul ultimului deceniu, în condițiile în care numărul total de țări incluse în rapoartele WEF diferă de la an la an, am procedat la *normalizarea distanței*⁴ față de liderul în ierarhia competitivității globale, transpunând informația despre locul ocupat de România într-o

⁴ Distanța față de cea mai competitivă țară, normalizată după metoda *min-max*, dar simplificată, fiind calculată ca raport între poziția României și numărul total de țări din clasamentul competitivității globale la nivelul fiecărui an.

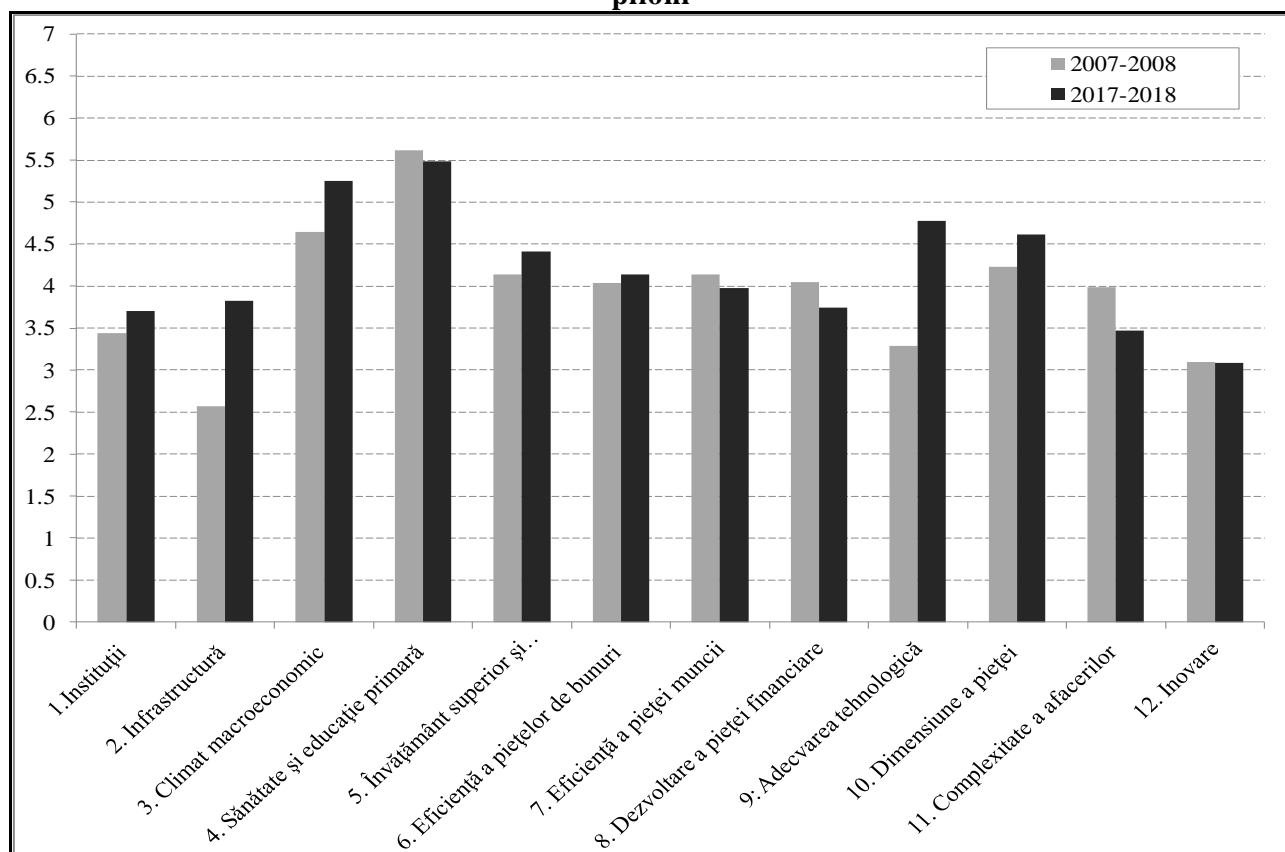
scară de la 0 la 100 (Graficul 4). Astfel, dacă în 2017 România ocupă locul 68 dintr-un total de 137 de țări, înseamnă că se poziționează la o distanță de 50% față de vârful clasamentului, echivalentă locului 50, pe o scară de la 0 la 100.

În graficul de mai sus, putem observa o evoluție oscilantă a performanțelor relative ale României în ierarhia mondială a competitivității, cu cele mai bune rezultate înregistrate în anul 2015, când s-a apropiat la 38% de liderul mondial în materie de competitivitate, și în anul 2014, când a înregistrat cel mai mare salt față de anul anterior (10 p.p. pe scara normalizată). Începând cu anul 2016, se remarcă înscrierea României pe o pantă descendentă a dinamicii competitivității, prin scăderea poziției relative în clasamentul mondial cu 7 p.p. și, respectiv, cu 5 p.p. în anul 2017. Nu numai poziția în clasament, dar și scorul indicelui competitivității globale (GCI) a continuat să se deterioreze, ajungând în 2017 la 4,276 (dintr-o valoare maximă de 7).

Valorile indicatorului competitivității globale reflectă performanțele celor 12 piloni, ale căror valori depind, la rândul lor, de un set amplu de indicatori⁵ care le sunt subsumați.

În cele ce urmează, vom analiza evoluția din ultimul deceniu a scorurilor pilonilor, reprezentată în Graficul 5, ca și a principalilor lor determinanți.

Graficul 5: Evoluția competitivității României în perioada 2007-2017. Scoruri la nivel de piloni

Sursa: Reprezentare a autoarei în baza datelor preluate din World Economic Forum (2017).

⁵ Punctajele detaliate pentru România pot fi consultate la pagina 247 a raportului WEF (World Economic Forum, 2017).

Cu privire la pilonul **Instituții (1)**, România se menține la un nivel constant scăzut, ocupând poziții codage în clasamentul mondial după indicatori, precum: *eficiența cadrului legal care permite atacarea în instanță a reglementărilor, povara reglementărilor, eficacitatea consiliilor directoare ale corporațiilor, eficiența cheltuielilor guvernamentale, favoritismul în deciziile guvernamentale, transparența în actul de guvernare, încrederea publicului în politicieni*. Practic, 10 dintre cei 21 de indicatori ai acestui pilon au valori ce plasează România în ultima treime a clasamentului mondial.

O poziție absolut defavorabilă o are pilonul **Infrastructură (2)**, unde România stă mai prost chiar și decât țări din Africa, precum Maroc, Egipt, Africa de Sud și Namibia. În cadrul acestui pilon, există indicatori la care România se situează aproape la coada clasamentului mondial: *calitatea infrastructurii generale*, unde ocupă locul 103, și *calitatea drumurilor*, cu poziția 130 dintr-un număr total de 137 de țări.

Singurul pilon din cadrul cerințelor de bază ale competitivității în care România nu are o poziție relativ defavorabilă îl reprezintă **Climatul macroeconomic (3)**, unde ocupă poziția 38, însă deteriorarea valorii față de anul anterior, până sub nivelul din 2015, pune sub semnul întrebării sustenabilitatea. Remarcăm de asemenea o ușoară necorelare între percepția publică referitoare la calitatea instituțională, relativ negativă, și climatul macroeconomic măsurat, relativ mai bun.

România se situează pe ultima poziție, și la mare distanță de restul țărilor membre ale UE, în ceea ce privește pilonul **Sănătate și educație primară (4)**, deși scorurile acestuia par a fi relativ mari comparativ cu ceilalți piloni din grupa cerințelor de bază. Dacă analizăm în detaliu componentele acestui pilon, remarcăm că România deține unul dintre ultimele locuri la nivel mondial în ceea ce privește *rata netă a înscrierii în învățământul primar* (locul 114) și *impactul tuberculozei asupra performanței mediului de afaceri* (locul 104).

Pe parcursul ultimului deceniu, nu s-au înregistrat progrese de reducere a decalajelor față de țările europene. Mai mult, scorul acestui pilon a scăzut față de valoarea din 2007, pe seama deteriorării indicatorilor ce țin de *calitatea educației primare* și de *rata de înscriere în învățământul primar*, în condițiile în care progresul în ceea ce privește performanțele din sănătate au fost prea modeste pentru a compensa deteriorarea indicatorilor menționați anterior.

Performanțele pilonului **Învățământul superior (5)** s-au îmbunătățit într-un ritm modest în perioada 2007-2017. În calculul scorului agregat la nivel de pilon, progresele indicatorilor: *rate de înscriere în învățământul secundar și terțiar, acces la internet în școli, formare a personalului, disponibilitate a serviciilor de cercetare și formare*, au fost contrabalansate doar parțial de deteriorarea indicatorilor de calitate (*a sistemului de învățământ în ansamblu, a școlilor de management, a educației în matematică și științe*).

Aici trebuie tras un semnal de alarmă, **scăderea calității actului educațional fiind un fenomen grav din perspectiva termenului lung**. Chiar dacă în indicele compozit al competitivității apare oarecum diluat, asigurarea calității învățământului are o importanță strategică și de aceea aceasta ar trebui să se afle în centrul atenției politicilor publice, a societății civile și chiar a populației.

Pilonul **Eficiența piețelor de bunuri (6)**, care conține indicatori referitori la mediul de afaceri și comerțul exterior, poziționează România pe antepenultimul loc la nivelul UE, în fața Greciei și Croației. De remarcat faptul că, deși *rata taxării, ca pondere în profit* este una relativ atrăgătoare, iar *numărul de zile necesar demarării unei afaceri* este foarte mic, indicatorul *efectul*

taxării asupra atractivității pentru investiții are o valoare foarte scăzută, inclusiv comparativ cu țările din Europa Centrală și de Est. Necorelarea acestor indicatori sugerează **existența unor bariere pentru afaceri mai puțin vizibile sau cuantificabile**, de care însă cei ce activează în economia reală se izbesc în mod curent.

În cadrul aceluiași pilon, un alt indicator care atrage atenția este *gradul de sofisticare al cumpărătorilor*, care are o valoare extrem de scăzută în anul 2017, fiind printre cele mai mici la nivel mondial. În plus, valoarea sa este mult diminuată față de nivelul pe care îl avea în urmă cu 10 ani, dar tendința negativă a acestui indicator nu este specifică României, ea fiind probabil influențată într-o măsură considerabilă de metodologia de estimare, care se bazează pe percepția celor intervievați. După părerea noastră, acesta este un indiciu de tip „semnal slab” pentru creșterea economică în perspectivă, constituind o **lipsă de motivație pentru sofisticarea afacerilor și orientarea economiei românești către produse și servicii cu valoare adăugată mai mare**.

Eficiența pieței muncii (7) era în 2007 superioară unor vechi țări membre ale UE, printre care și Franța, Belgia, Spania Italia, dar valorile acestui indice compozit au scăzut în cazul României în perioada 2007-2017, la ora actuală singurele țări pe care le devansează încă fiind Italia, Grecia și Croația. Această evoluție este rezultatul degradării pe mai multe planuri, respectiv a mai multor indicatori ce intră în componența acestui pilon, precum: *plata în funcție de productivitate, costuri redundante* (exprimate în săptămâni de muncă), *flexibilitatea în determinarea salariilor*. În plus, la deteriorarea poziției României în ceea ce privește eficiența pieței muncii contribuie și unii indicatori adăugați mai recent în calculul scorului acestui pilon, precum cei referitori la *atragera și la menținerea talentelor*, care au valori extrem de mici, inclusiv comparativ cu țările din Europa Centrală și de Est. Or, **fără un capital uman de valoare, România va avea un mare handicap în cursa pentru dezvoltare**.

Dezvoltarea pieței financiare (8) este foarte precară în România, iar situația s-a deteriorat pe parcursul ultimului deceniu. La majoritatea dintre cei 8 indicatori care intră în compoziția acestui pilon, România se situează pe poziții codage în clasamentul mondial: *disponibilitatea capitalului de risc* (locul 126); *disponibilitatea serviciilor financiare* (121); trei indicatori pe locul 119: *accesibilitatea serviciilor financiare, ușurința accesului la credite, finanțarea prin piața de capital*; dar și *reglementări ale piețelor pentru titlurile de valoare* (locul 114). În perioada 2007-2017, pentru cea mai mare parte dintre acești indicatori, scorurile s-au înrăutățit, **gradul scăzut de dezvoltare a pieței financiare fiind un alt semnal de alarmă pentru creșterea economică pe termen mediu și lung**.

În ultimul deceniu, România a înregistrat o îmbunătățire considerabilă a pilonului *Adecvării tehnologice (9)*, cu un salt de la 3,29 la 4,78 puncte din 7 posibile, ceea ce a propulsat-o pe locul 51. În bună măsură, rezultatul este explicat prin performanța în domeniul *disponibilității și caracteristicilor superioare ale serviciilor internet* și mai puțin prin *disponibilitatea celor mai noi tehnologii și de adoptarea acestora de către firme*.

Dimensiunea pieței (10) contribuie la creșterea valorii indicelui compozit al competitivității, România fiind avantajată, ca și Polonia de altfel, în primul rând de *indicele pieței interne*, care îi asigură locul 38 în clasamentul mondial.

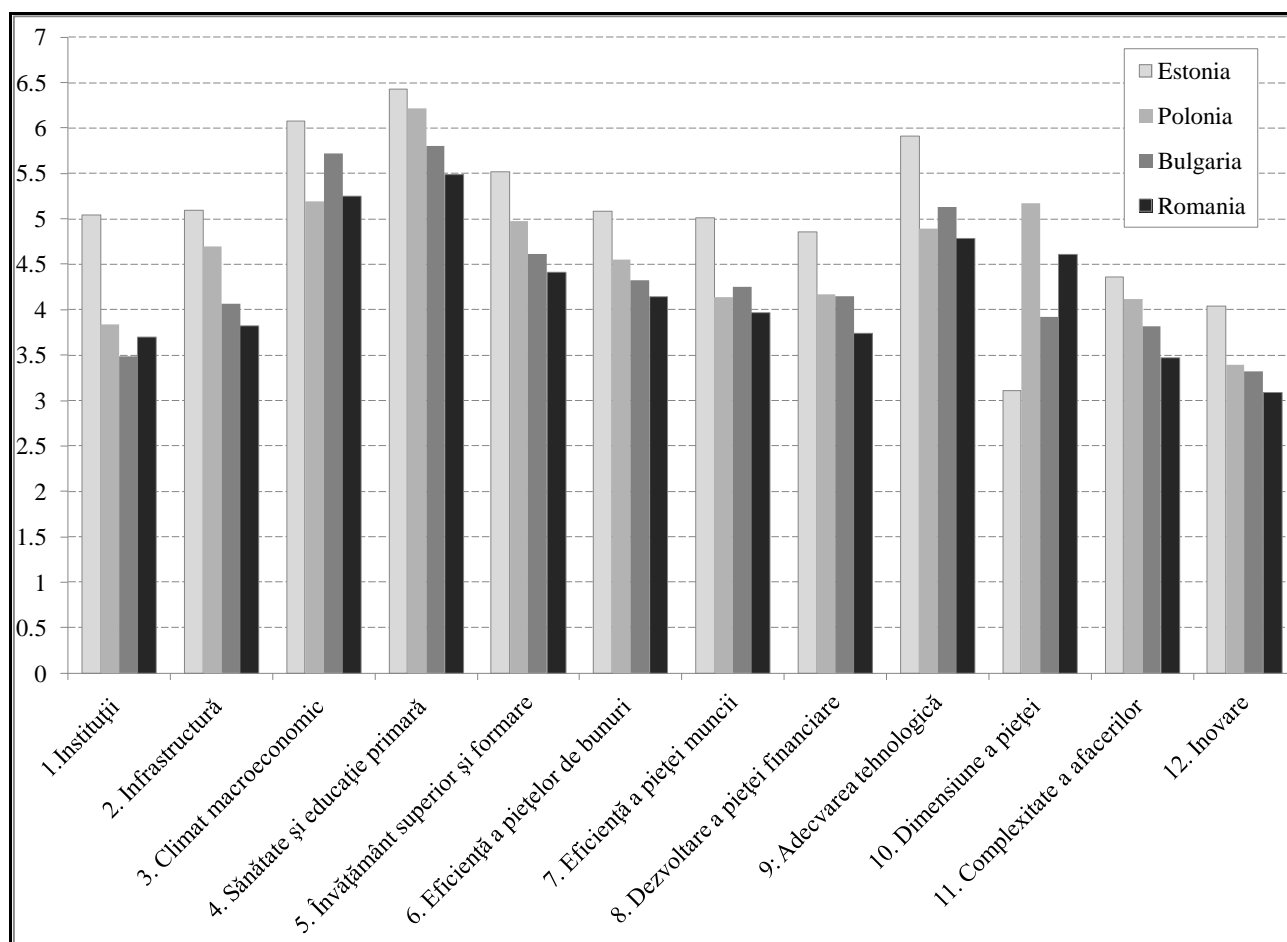
Performanța României în domeniile *Inovare (11)* și *Complexitate a afacerilor (12)* a fost inferioară celei a competitivității globale pe tot parcursul ultimului deceniu. Față de nivelul din

2007, capacitatea de inovare a României a rămas aproximativ constantă (au avut loc doar mici fluctuații), însă gradul de sofisticare a afacerilor s-a deteriorat semnificativ, pe seama scăderii valorilor sub-indicatorilor: *controlul distribuției internaționale, prezența furnizorilor locali și stadiul de dezvoltare a clusterelor*. Performanțele slabe în ceea ce privește capacitatea de inovare a României sunt explicate prin valorile modeste ale *achizițiilor publice de produse avansate din punct de vedere tehnologic, ale investițiilor private în activitățile de cercetare-dezvoltare-inovare*, precum și printr-o slabă *capacitate de inovare*, în general.

Graficul 6 prezintă tabloul competitivității la nivel de piloni ai României comparativ cu trei state din Europa Centrală și de Est, selectate după următoarele criterii (din perspectiva indicelui competitivității globale):

- cea mai performantă: Estonia;
- cea mai dinamică: Bulgaria;
- cu cea mai mare dimensiune a pieței: Polonia.

Graficul 6: Competitivitatea României comparativ cu alte țări din Europa de Est*, în anul 2017. Scoruri la nivel de piloni

Sursa: Reprezentare a autoarei, bazate pe date preluate din World Economic Forum (2017).

Cu excepția *Dimensiunii pieței (10)*, România este mult în urma Estoniei la toți pilonii și este devansată de Bulgaria în zece domenii, practic toți ceilalți piloni, mai puțin primul (*Instituții*).

Polonia este mai avansată ca România în *Infrastructură (1)*, *Sănătate și educație primară (4)*, *Învățământ superior și formare (5)* și *Complexitate a afacerilor (11)*.

Date fiind performanțele slabe ale României pentru majoritatea pilonilor, precum și, mai ales, deteriorarea situației pentru o parte dintre aceștia, cerințele pentru asigurarea sustenabilității creșterii economice rămân problematice.

Situația este reflectată și în încadrarea României în stadiul de dezvoltare. După ce vreme îndelungată România a fost considerată o economie în *stadiul 2 de dezvoltare*, bazată pe eficiență, în 2017 a fost promovată în grupul țărilor aflate în tranziție de la *stadiul 2 spre 3*. Stadiul 3 de dezvoltare, bazat pe inovare, este specific mai ales țărilor dezvoltate, al căror model de creștere se bazează pe producția și furnizarea de produse și servicii noi, diferențiate, realizate prin procese comparativ mai complexe.

Cu toate acestea, putem afirma că, în calculul indicelui compozit al competitivității, România este tratată aproape similar cu țările aflate în *stadiul 2* de dezvoltare. Afirmația se bazează pe observarea ponderilor alocate celor trei grupe de sub-indici, prezentate în Tabelul 1 din ANEXĂ, care sunt foarte apropiate de cele specifice acestui grup de țări.⁶ Astfel, putem interpreta că motivația acestei „avansări” pare să fie legată, în primul rând, de depășirea pragului PIB/locuitor de 9.000 USD⁷, prag minim pentru încadrarea în grupul economiilor aflate în tranziție dinspre *stadiul 2* înspre *stadiul 3*, și mai puțin de progresele înregistrate la nivelul indicatorilor relevanți pentru competitivitate.

Situația competitivității României după noua metodologie WEF – CGI 4.0 –, în care scorurile pe piloni iau valori în intervalul 0-100, pune în evidență aceleași minusuri majore referitoare la capacitatea de inovare, dezvoltarea piețelor financiare, instituții și infrastructură (Graficul 7).

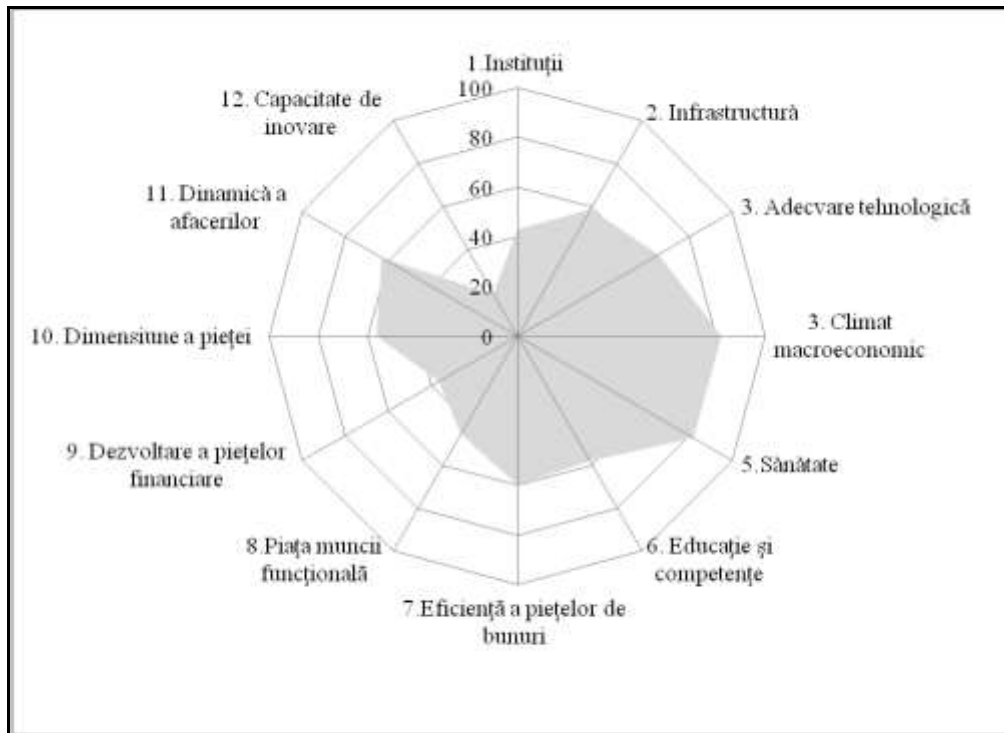
Valorile noului indicator al WEF reconfirmă semnalele de alarmă asupra barierelor în calea unei creșteri economice solide, evidențiate de indicele tradițional al competitivității globale (GCI), dar are avantajul unei structuri mai relevante pentru contextul actual, al celei de-a Patra Revoluții Industriale, ca și al unei metodologii mai transparente și clare.

---

⁶ Respectiv, 38,8% pentru *Cerințele de bază* (față de 40%, în grupul aflat în Stadiul 2), și 11,3% pentru *Inovare și complexitate* (față de 10%, corespunzător Stadiului 2).

⁷ În 2016, România a realizat un nivel al PIB/locuitor de 9.474 USD, conform estimării Băncii Mondiale (World Bank, 2017).

Graficul 7: Performanța României pentru cei 12 piloni ai competitivității în anul 2017, după noua metodologie propusă de WEF (val. max.=100)

Sursa: Reprezentarea autoarei, în baza datelor preluate din World Economic Forum (2017).

Dacă acest nou instrument, denumit GCI 4.0, se va impune în viitor pentru monitorizarea competitivității țărilor lumii, sperăm ca rezultatele pe care le relevă să aibă un ecou mai larg și în rândul decidenților politici din România.

4. Concluzii

La nivelul Uniunii Europene, tabloul competitivității, dar și al dinamicii factorilor săi determinanți, rămâne neomogen în rândul statelor membre. În ierarhia competitivității globale, țările membre ale UE situate în sud și în est se plasează, așa cum era de așteptat, în partea inferioară a clasamentului, deși dinamica pe parcursul ultimului deceniu este puțin surprinzătoare. Bulgaria a avut cel mai mare câștig de competitivitate, iar cele mai mari pierderi s-au înregistrat în Danemarca și Republica Slovacă. Și țările scandinave, care se numără printre cele mai competitive la nivel mondial, au înregistrat o ușoară scădere a indicelui GCI.

Dintre țările Europei de Est, cele mai performante sunt la ora actuală Estonia și Republica Cehă, cu niveluri ale competitivității superioare celor ale unor țări vechi membre ale UE, precum Italia, Spania și Portugalia. România are o poziție inferioară în clasamentul competitivității, devansând doar Croația și Grecia.

În perioada 2007-2017, nivelul de competitivitate al României a crescut într-un ritm rezonabil, însă nu și suficient pentru a reduce decalajele de competitivitate față de celelalte țări membre ale UE. După ce România reușise să urce în ierarhia competitivității țărilor lumii, ajungând în anul 2014 la o distanță de doar 38% de vârful clasamentului, începând din 2016 s-a înscris pe o

pantă descendentă din punct de vedere al competitivității globale relative, determinată de degradarea valorilor multora dintre indicatorii-cheie.

Continuarea deteriorării poziției României în clasamentul global al competitivității în condițiile unei perioade de creștere economică sugerează persistența unor vulnerabilități, ce constituie piedici majore în calea creșterii economice sustenabile. Acestea sunt reflectate în valori foarte mici⁸ ale pilonilor: *Infrastructură, Instituții, Dezvoltarea pieței financiare, Inovare și Gradul de complexitate a afacerilor*, explicate prin poziții foarte dezavantajoase în clasamentul mondial la o serie de indicatori subsumați pilonilor menționați.

În acest context, întrebarea care rămâne este cum va putea România să aibă o creștere economică sustenabilă și să se apropie de *stadiul 3* de dezvoltare, al inovării, cu o situație foarte slabă la acest din urmă capitol, și, mai cu seamă, având o poziție necompetitivă în cazul majorității cerințelor de bază (corespunzătoare *stadiului 1* de dezvoltare, bazată pe factori) și, în plus, fără o piață financiară dezvoltată.

Demersul analitic din această lucrare conduce la tragerea unor semnale de alarmă privind **calitatea factorilor**: capital uman (educație și sănătate, piața muncii) și capital (servicii financiare), cărora ar trebui să le fie acordată prioritate în politicile publice viitoare. Este timpul ca România să-și asume cu o responsabilitate sporită un model de dezvoltare, care să țină seama de situația dezastruoasă a unor **cerințe de bază** (instituții, infrastructură, educație primară și sănătate), dar și a unor indicatori cu rol de **promotori ai eficienței** (piețe financiare, calitatea capitalului uman etc.).

ANEXĂ: Stadiile de dezvoltare economică și ponderile utilizate în calculul indicelui compozit GCI

În conformitate cu teoria economică a stadiilor de dezvoltare (Figura 1), GCI presupune că, în prima etapă, economia depinde în mare măsură de **factorii de producție**, iar competitivitatea țărilor este determinată de dotarea cu factori – înainte de toate, de munca necalificată și resursele naturale. Menținerea competitivității în această etapă a dezvoltării depinde de: existența instituțiilor publice și private funcționale (*Pilonul 1*), o infrastructură bine dezvoltată (*Pilonul 2*), un mediu macroeconomic stabil (*Pilonul 3*) și o forță de muncă sănătoasă, educată cel puțin la nivel de bază (*Pilonul 4*).

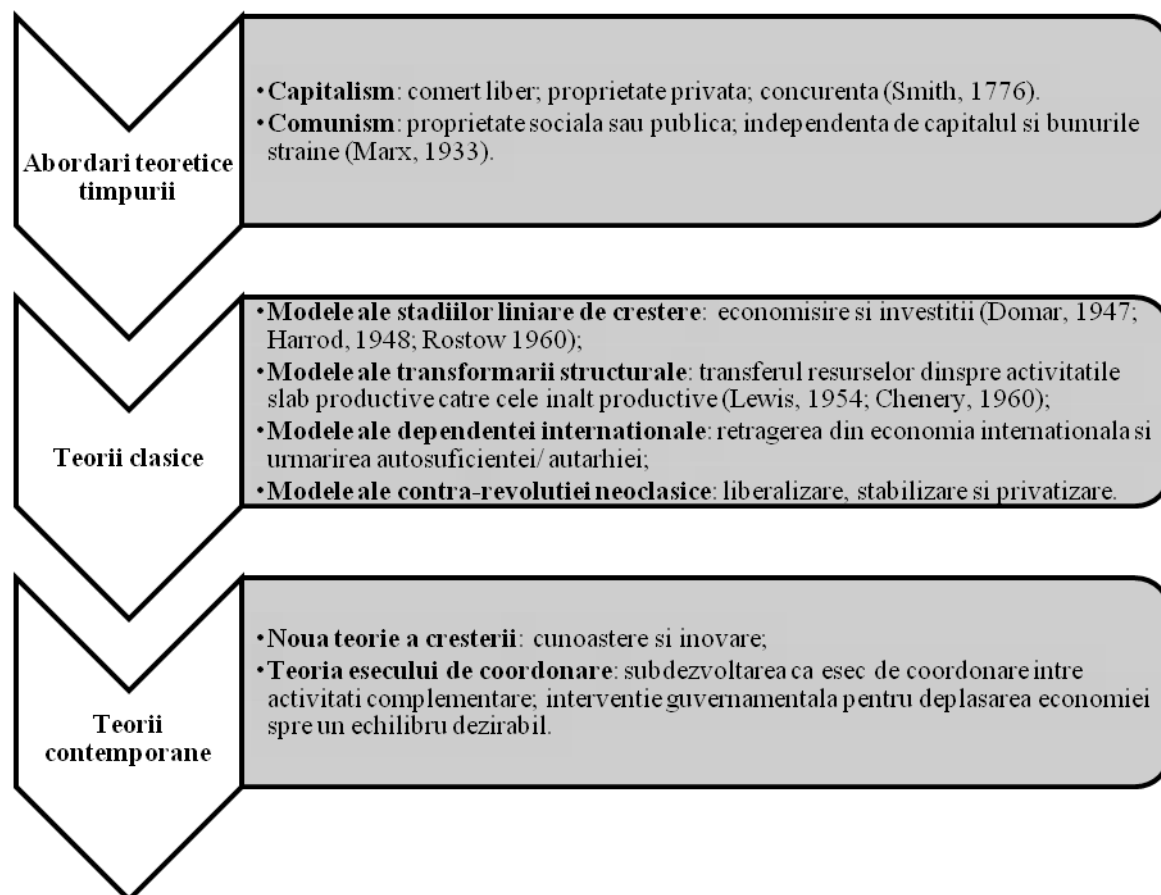
Pe măsură ce o țară devine mai competitivă, productivitatea acesteia crește, însoțită de creșterea salariilor, odată cu dezvoltarea.

Țările vor trece apoi în **stadiul de dezvoltare bazat pe eficiență** (*stadiul 2*), când vor trebui să înceapă să dezvolte procese de producție mai eficiente și produse îmbunătățite calitativ, în condițiile în care salariile vor fi crescut, iar marja de creștere a prețurilor va fi fost epuizată. În acest moment, competitivitatea este determinată tot mai mult de educația superioară și formarea profesională (*Pilonul 5*), eficiența piețelor bunurilor (*Pilonul 6*), funcționalitatea piețelor muncii (*Pilonul 7*), gradul de dezvoltare a piețelor financiare (*Pilonul 8*), capacitatea de a valorifica beneficiile tehnologiilor existente (*Pilonul 9*) și de dimensiunea pieței interne sau externe (*Pilonul 10*).

---

⁸ Valori mai mici decât 4, din 7, cât este scorul maxim.

Figura 1: Evoluția teoriei dezvoltării economice

Sursa: Preluare din Voinescu (2017).

În cele din urmă, pe măsură ce țările se îndreaptă către *stadiul dezvoltării bazate pe inovare* (*stadiul 3*), salariile vor putea crește pentru a susține îmbunătățirea continuă a standardului de viață numai dacă întreprinderile își vor menține competitivitatea, folosind cele mai sofisticate procese de producție existente (*Pilonul 11*) și prin inovarea acestora (*Pilonul 12*).

Tabelul 1: Stadiile de dezvoltare: pragul PIB și ponderile subindicatorilor în indicele compozit GCI

STADIUL DE DEZVOLTARE	PRAGUL	SUBINDICATORI și ponderile lor în GCI		
	PIB/locuitor – USD	Cerințe de bază	Promotori ai eficienței	Inovare și complexitate
Stadiul 1 (FACTORI)	<2.000	60%	35%	5%
Stadiul 1 spre 2	2.000-2.999	40-60%	35-50%	5-10%
Stadiul 2 (EFICIENȚĂ)	3.000-8.999	40%	50%	10%
Stadiul 2 spre 3	9.000-17.000	20-40%	50%	10-30%
Stadiul 3 (INOVARE)	>17.000	20%	50%	30%

Sursa: Realizat de autoare în baza datelor furnizate de World Economic Forum (2017).

În Raportul competitivității globale 2017-2018, în calculul indicelui GCI pentru România au fost utilizate următoarele ponderi: 38,8% pentru *Cerințele de bază* (față de 40% în grupul aflat în Stadiul 2) și 11,3% pentru *Inovare și complexitate* (față de 10%, corespunzător Stadiului 2).

Referințe bibliografice

Voinescu R. (2017). *Modele economice emergente și impactul acestora asupra dezvoltării sustenabile*. Raport de cercetare, noiembrie 2017, Institutul de Economie Mondială, Academia Română.

World Economic Forum (2017). *The Global Competitiveness Report 2017–2018*, <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>

World Bank database (2017). Indicatorul PIB/capita, disponibil la <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

*** Baza de date GCI, disponibilă la: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/downloads/>

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Unguru, M. (2017). Provocări pentru sustenabilitatea creșterii economice din perspectiva competitivității globale. *Revista de Economie Mondială*, 9(4), pp. 32-48
